

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlesztési koncepciója (munkaanyag)

I. Preambulum

A könyvtári rendszer működtetését és fejlesztési irányainak kijelölését alapvetően meghatározza, hogy Magyarországon – a nemzetközi trendekkel összhangban, bár némi késéssel - az információs társadalom korszakába léptünk, és ezzel az információs technológia a mindennapi élet részévé vált. A hagyományosan információs feladatokat ellátó szervezetek paradigma és technológiaváltással kerültek szembe.

Az emberek élethelyzetének változásai, növekvő információs igényei, a civiltársadalom megerősödése, kulturális kezdeményezések szerepe, a tanulás felértékelődése, a művelődés/műveltség értéke alapvetően megváltoztatja a korábban rögzült könyvtárképet. Ma a hagyományos könyvtári funkció és az információs központ együttes jelenléte biztosítja azt a szerepet, amely a kultúráközvetítés e sajátos intézményeiben megfelel a változó társadalmi elvárásoknak.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, mint a főváros legnagyobb közművelődési intézménye - a lakosság mintegy 10 %-ának közvetlen szolgáltatója, jelentős kulturális érték őrzője és közvetítője – feladatának és felelősségének tekinti, hogy a kor kihívásaira fejlesztési stratégiájának kidolgozásával, szolgáltatási feladatainak újrafogalmazásával válaszoljon.

A fejlesztési tervben a fenntartó elkötelezettsége meghatározó a hatékonyabb könyvtári hálózat kialakításában a könyvtár működési feltételeinek megteremtésében, a lakossági szolgáltatások magas szintjének garantálásában.

II. Előzmények

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár életében az 1990-es évtized jelentős változásokat eredményezett. A teljesség igénye nélkül kiemelendők: a könyvtári környezet és a könyvtári funkció változásai, a hazai-és nemzetközi szakemberek által végzett „átvilágítási munka”, a korábbi könyvtári szervezet módosítása, a régiós rendszer kialakítása, az AV dokumentumok kölcsönzésének bevezetése, a családi könyvtár modelljének kidolgozása, a közönségkapcsolatok átalakulása, az új PR tevékenység megjelenítése.

Ha a feltételrendszert tekintjük, akkor a hálózat elaprózottsága, a tagkönyvtárak telepítésének esetlegessége mellett a hálózat fel- és megújításának forráshiánya jellemezte az elmúlt évtizedeket. Halaszthatatlanná vált a Központi Könyvtár rekonstrukciója. Egyre súlyosabban gondot okozott a szakmai lépésváltás programjának elmaradása, és az ezekkel összefüggő személyi és szemléleti problémák megoldatlansága, az egzisztenciális kérdések élesebbé válása.

A könyvtár történetében ebben az évtizedben döntő változást alapoztak meg azok a beruházások, amelyek alapvetően kedvezően befolyásolják az elkövetkezendő években a fővárosi könyvtári ellátását:

- 1996-ban a Szolgáltatóház megépítése,
- 1998-ban a Pálffy-palota felújítása és benne a Zenei gyűjtemény, a gazdasági-műszaki igazgatóság elhelyezése,
- 1997-2001 között a Központi Könyvtár bővítése és rekonstrukciója,
- a hálózat néhány könyvtárának felújítása.

Az új Központi Könyvtár megjelenésében, tartalmában, szervezetében, szolgáltatási sokszínűségében a hazai közkönyvtári rendszer legnagyobb egysége. Az eddigi működési

tapasztalatok azt igazolták, hogy Budapest új kulturális intézménye megfelel a korszerű szakmai követelményeknek, és nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő jelentőségű.

2000-ben a könyvtár áttekintő elemzése sürgetőleg vetette fel a hálózat teljes felmérését. Az olvasók tapasztalatairól jól tájékoztatott a holland-magyar szakmai felmérésben való részvétel, valamint a Központi Könyvtár olvasóinak véleménye az új könyvtár szolgáltatásairól.

2001-ben elkészült a hálózat átfogó adatfelvétele, amely objektív képet nyújtott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatának állapotáról. Az adatfelvétel kitért az épületek paramétereire, állapotára, tulajdonviszonyaira, a műszaki-technikai infrastruktúrára, a szakmai szolgáltatás tartalmára és mutatóira, valamint a humán erőforrás helyzetére.

Ezek a változások, tendenciák, információk együttesen és külön-külön is indokolják a fővárosi könyvtári ellátásának újragondolását.

III. A fejlesztés alapelvei

A könyvtár fejlesztési programját a szervezet, az ellátó rendszer, a szolgáltatások, a dologi (épületek, eszközök, költségvetés) és a humán erőforrások összehangolt átalakítására alapozzuk.

Az elkövetkező években olyan célok megvalósítása a feladat, mely középtávon, 5-10 év alatt, érzékelhető minőségi változást hoz a város közkönyvtári ellátásában. Valamennyi könyvtárunk hagyományos funkciói mellett csak információs feladatkörrel bővülve töltheti be szerepét. A már megvalósult fejlesztések bázisán - a központi és a hálózati szolgáltatások újragondolásával valamint bővítésével - jó adottságokkal rendelkező tagkönyvtárak hálózata alakítható ki a korszerű szolgáltatások rendszerbe foglalt bevezetésével.

A megvalósult fejlesztések szakmai tapasztalatai a hálózatfelméréssel együtt lehetővé teszik a stratégiai célok megfogalmazását, a változtatások csomópontjainak kijelölését, a prioritások meghatározását, és a tennivalók ütemezését.

A fejlesztési koncepció lényege a tagkönyvtárak szolgáltatásainak jobb összehangolása, erőforrásainak célszerű hasznosítása. Olyan strukturális változtatások megvalósítása, amelyek erősítik egységes szervezetet, bővítik és javítják egyrészt a hálózaton belüli könyvtár tevékenység összehangolásának feltételeit, másrészt a központi szolgáltatások körét, ugyanakkor differenciált szolgáltatási szinteket hoznak létre. A könyvtárfejlesztési terv érdemi megvalósulása azon múlik, hogy a stratégiai tervben sikerül-e megtalálni a könyvtárhasználat súlypontjait, céljaink egybeesnek-e a tényleges használói igényekkel.

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlesztési programjának meghatározó szempontjai
 - a) Paradigmaváltás: a felhasználói igények változásait gyorsan követő, működésében magas fokon integrált, hatékony könyvtár funkcióinak továbbfejlesztése, megerősítése, alakítása.
 - b) Technológiai váltás: a könyvtár szolgáltatásainak megszervezésében, a használók közvetlen kiszolgálásában, az adatok/információk és dokumentumok hozzáféréseinek biztosításában, a könyvtári munkafolyamatokban, a szervezet működtetésében széles körben alkalmazza a modern információtechnológia eszközrendszerét és eredményeit.
 - c) A szolgáltatási potenciál bővítése, olyan szolgáltatási helyek létesítése, amelyek többet tudnak szolgáltatásban, komfortban, a már elért szolgáltatási szint stabilizálása.
 - d) A könyvtár szakmai feladataiban az alábbi célokhoz rendeli fejlesztési forrásait:
 - i) a kerületi tagkönyvtáraknál a települési közkönyvtári ellátás teljes körű megvalósulásához,
 - ii) a Központi Könyvtárban részben a szakkönyvtári funkcióhoz (a társadalomtudomány és ezen belül a szociológiai gyűjtemény fejlesztéséhez és szolgáltatásaihoz), részben pedig egy általános tudományos könyvtár feladataihoz (a tudomány és az emberi praktikum

- valamennyi területén reprezentálja a tudományosság által elfogadott általános ismereteket),
- iii) a könyvtári szervezet és az ellátó hálózat informatikai rendszerének kiépítéséhez.
- e) A fejlesztés az alábbi tervezhető külső forrásokból és az intézmény meglévő eszközeiből megvalósítható:
- i) A főváros tulajdonában lévő ingatlanokkal való gazdálkodás (eladás, vétel, csere, visszaforgatás).
 - ii) A Fővárosi Közgyűlés beruházási, felújítási, informatikai fejlesztési forrásai.
 - iii) Az informatikai és könyvtári szakmai fejlesztés kormányzati forrásai.
 - iv) A kerületi önkormányzatok fejlesztési, hozzájárulási forrásai
 - v) A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár saját karbantartási lehetőségei.

IV. Szervezetfejlesztés

A szervezetfejlesztés súlypontja a könyvtár szolgáltató egységeinek együttműködésére, a központosítottan ellátható feladatok továbbfejlesztésre és az szolgáltató helyek funkcionális feladatainak pontos meghatározására, illetve az egységek feladataihoz szükséges erőforrások tervezésére épül.

A. Hálózatfejlesztés

- A hálózatfejlesztés irányai:
 - korszerűbb, ütőképesebb hálózat, vagyis kevesebb, de jól felszerelt, korszerű könyvtári egység kialakítása, a felesleges részegységek, külön épületrészekben lévő olvasótermek, gyermekrészelek) integrálása,
 - a használat szempontjából " kiváltható" egységek integrálása, megszüntetése (közelben más könyvtár, relatíve alacsony olvasó létszám),
 - a város ellátatlan területén új könyvtárak építése,
 - a hálózat adta lehetőségeknek a jelenleginél jobb, célszerűbb kihasználása, megvalósítása, az egyes egységek funkcióinak újragondolása a könyvtári környezet függvényében, a területi ellátás elvének érvényesítése, a jelentős vonzáskörzettel rendelkező nagyobb könyvtárak környezetében lévő tagkönyvtárak funkció váltása,
 - a hálózatot alkotó szolgáltató helyek működési feltételeinek, szolgáltatásainak bővítése, javítása,
 - a funkcióknak és a szolgáltatásnak megfelelő arányos létszamszerkezet, felkészült, jobban fizetett munkatársak.
- A hálózatfejlesztés megvalósításával elérhető:
 - áttekinthető rendszerű könyvtári hálózat áll a lakosság rendelkezésére, amely a területi ellátó rendszerre épít,
 - a program lezárultával a hálózat képessé válik minőségi ellátásra. képes hagyományos és új dokumentumokat az olvasók rendelkezésére bocsátani, differenciáltabb szerzeményezéssel, az esetlegességek kiiktatásával, a rendelkezésre álló források célirányosabb felhasználásával hatékonyabbá tehető az állománygyarapítás,
 - csak olyan könyvtárak tekinthetők a hálózat részének, amelyek rendelkeznek a megfelelő informatikai feltételekkel,
 - racionálisabban tervezhető és szervezhető a szakmai szolgáltatás,
 - a megerősödő hálózati tagkönyvtárak eredményesebb munkát végezhetnek a helyi kulturális életben,
 - a felszabaduló szakmailag alkalmas létszám átirányítása az ellátatlan és/vagy kevésbé ellátott egységekbe ezzel is növelve a szakmai minőséget. A megszűnő állások – elsősorban képesítés nélküliek, nyugdíjasok – révén felszabaduló bérből az itt dolgozók jobb javadalmazása valósulhat meg, mivel a könyvtár dolgozóinak átlagkeresete a legalacsonyabb a főváros közművelődési-közgyűjteményi intézmények között. A

megoldás csak egyik elemének tekintjük a saját források felszabadítását és felhasználását. Másik elemének tartjuk a központi bérintézkedések és a fővárosi források további biztosítását az elkövetkezendő években is,

- a könyvtár külső megjelenésében vonzó, belső térkialakításával esztétikus környezetben biztosítja a kölcsönzés és helyben használat feltételeit,
- finanszírozhatóvá válik a könyvtári ellátási intézményrendszer a fővárosban,
- a könyvtár szakmai szolgáltató egységei egymással kötelezően együttműködnek, hálózatot alkotnak.

B. Könyvtári ellátó rendszer fejlesztése

Az ellátás feladatait az alábbi funkciójú és felépítésű ellátó helyekkel kívánjuk megoldani:

1. tagkönyvtárak

- a. a központi könyvtárnak alkalmasnak kell lenni a differenciált nagyvárosi könyvtári ellátásra, gyűjteménye az általános tudományos könyvtaré, használói köre általános, néhány tudományterületen alkalmas szakkönyvtári funkciók betöltésére. A Központi Könyvtár ellátja a nagyvárosi nyilvános közkönyvtár feladatait, országos szakkönyvtárként részt vesz a tudományos és szakkönyvtári rendszerben, I. osztályú tudományos könyvtárként támogatja a kutatómunkát és az oktatást. Korhatárra és az érdeklődési köre való tekintet nélkül segíti az önképzést és a szervezett oktatást.

Szolgáltatásaiban széles körben felhasználja az információtechnológiát.

- b. A tagkönyvtár a települési könyvtári ellátás alapintézménye. Működési feltételei, szervezete, szolgáltatásai alapján:
 - i. a kerületi I. típusú könyvtár felső szintű közkönyvtári szolgáltatásokat biztosít. Tájékoztató szolgálata jól szervezett kézi- és referenz könyvtárra, sokoldalú feltárást biztosító katalógus-rendszerre épül, széles körben alkalmazza az információtechnológiát. Alkalmas valamennyi használói réteg igényeinek helyi kielégítésére, a könyvtári rendszer szolgáltatásainak közvetítésére. Általános szolgáltatása és gyűjteménye mellett speciális- és külön-gyűjteményekkel és szolgáltatásokkal, változatos rendezvényi kínálattal áll használói rendelkezésére. A használók kulturális és társadalmi tevékenységéhez teret biztosít.
 - ii. a kerületi II. típusú könyvtár szolgáltatásait, gyűjteményét a közvetlen vonzáskörzet igényei szerint szervezi. Tájékoztató apparátusa referenz könyvtárra, leíró és szakkatalógusra épül, társadalmi környezete információs szükségleteinek kielégítésére megfelelő tájékoztató szolgálatot működtet, lehetőségeihez mérten kapcsolódik gépi adatbázisokhoz. Helyet biztosít a különböző csoportok tevékenysége számára.
 - iii. a kerületi III. típusú könyvtár a szűkebb lakossági csoportoknál, a helyi közösségeknél leggyakrabban jelentkező könyvtári igényeket elsősorban kölcsönzéssel elégíti ki. Szolgáltatásait használói alapvető tájékoztató, tanulmányi és szórakozási igényei szerint alakítja. Állományát leíró katalógusban tárja fel, technikai-referenz tájékoztatót nyújt. Közvetíti a nagyobb egységek szolgáltatásait, a helyben ki nem elégíthető használói igényeket a hálózat nagyobb egységei felé irányítja.

2. Az új besorolási feltételek szerint a követelményeknek megfelelő szolgáltató helyek száma kb. 50-53-ra csökken. A számszerűen kevesebb tagkönyvtár valóban megfelel a szakmai követelményeknek (az előzetes tanulmányok szerint a tagkönyvtárak cca. 40%-a az I-II. kategóriába, cca. 60%-a a III. kategóriába sorolható, jelentős javulást indukálva a feltételrendszerben). (Lásd az 1-5. sz. függelék!).

3. A régióközpontoknak az eddig tapasztalt felhasználásával korszerűsíteni kell a tagkönyvtárak szakmai feladatainak és az integrált könyvtári rendszer központi szakmai szolgáltatásainak összehangolását, a könyvtári technológiaváltás bevezetését, az új technológiák üzemeltetését, az integrált könyvtári rendszerhez még nem kapcsolódó tagkönyvtárak hagyományos szolgáltatási rendszerének megújítását.
4. A könyvtár integráltan ellátható szakmai feladatainak megoldására, a gyűjteményfejlesztés és az informatikai szolgáltatások területén központi szakmai szolgáltató szervezeti egységeket működtet. Feladatuk a tagkönyvtárak tevékenységének megalapozása és segítése. (Lásd az 6-7. sz. függelék!).

V. Szolgáltatásfejlesztés

A szolgáltatásfejlesztésben a könyvtár a nagyváros összetett használói igényeinek, a magyar könyvtári rendszerben betöltött szerepének megfelelő szolgáltatási struktúra kialakítására törekszik, azzal a szándékkal, hogy a hatókörét az ellátandó lakosság körében jelentősen bővítse.

Alapelvek:

- A települési ellátás közkönyvtári funkcióit a hálózat különböző típusú tagkönyvtárai egymást kiegészítő szolgáltatási struktúrája alkotja.
- A települési közkönyvtári alapellátást a fővárosban a könyvtár szolgáltató helyei együtt, a hálózati elvnek megfelelően, differenciált szolgáltatási rendszer működtetésével valósítják meg.
- E feladat ellátása során figyelembe veszik a nyilvános könyvtári ellátás egyéb intézményeinek működését is. A 18 éven aluli lakosság esetében a közoktatási intézmények (az általános iskolák és a középiskolák könyvtárait), egyes lakóközterületek esetében munkahelyi illetve civil szervezeti könyvtárak működését. Figyelnek arra, hogy egyes határterületi szolgáltatásokat az üzleti szféra is megvalósít.
- E szolgáltatásokat szigorú költségelemzés után vagy karitatív és esélyegyenlőségi megfontolások alapján működteti a könyvtár.

Szolgáltatások, szolgáltatási politika:

- Az alapszolgáltatások körét a könyvtárnak maradéktalanul teljesítenie kell. Az alapszolgáltatások teljes köre csak ott tartható fenn, amely szolgáltatási egységben az hatékonyan megvalósítható. A szolgáltatáspolitikában, a gyűjteményfejlesztésben - a szakkönyvtári és az elfogadott különgyűjteményi feladatokat leszámítva - a tömegesen jelentkező igényekre kell koncentrálni. A kiegészítő szolgáltatásokban fokozottan érvényesíteni kell a hatékonyság elvét. Ezek általában térítéses szolgáltatások, technikai eszköz igényesek, speciális felkészültséget igényelnek.

Alapellátáson értendő: a könyvtári dokumentumok kölcsönzése, helybeni szolgáltatása, faktográfiai szolgáltatás a könyvtár helyben lévő dokumentumállományából, illetve telekommunikációs eszközök felhasználásával a könyvtári rendszer, valamint más nyilvános ingyenes adatszolgáltatók forrásaiból. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózata működteti - lehetőség szerint az illetékes önkormányzatokkal együtt - a fővárosi közhasznú információs rendszert.

- Szakkönyvtári ellátás: feladata a könyvtári rendszerrel együttműködve a hazai és a nemzetközi tudományos kiadványok szolgáltatása a kutatás és felsőoktatás számára, szakinformációs szolgáltatások fenntartása és fejlesztése.
- Különgyűjtemények: szolgáltatásaik elsődlegesen a helyismeret/helytörténet dokumentumaira épülnek, de indokolt esetben egyéb speciális olvasói igények kiszolgálása is fenntartandó egyes tagkönyvtárakban. A Központi Könyvtár helytörténeti és muzeális különgyűjteményeinek használatában és a kapcsolódó információszolgáltatási feladatok ellátásában nagyobb teret kell

adni a korszerű informatikai eszközök felhasználásának (dokumentumok digitalizálása, WEB-szolgáltatás, adatbázis-építés).

- Nagyvárosi könyvtári ellátás pillérei:
 - A területi elv: a fővárosnak, - mint települési egységnek- a lefedése könyvtári szolgáltatással. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kidolgozta, hogy milyen szolgáltató egységekkel (nagyság, szolgáltatási potenciál, működési feltételek), milyen telepítési sűrűséggel látható el a feladat, a könyvtári ellátás hogyan valósul meg az információs társadalomban, ahol a lakosság döntő hányada rendelkezik az alapvető telekommunikációs infrastruktúrával (telefon, nagyterületű kommunikációs hálózat, PC, kommunikációs szoftver). A járulékos feladatok újabb területi ellátási problémákat jelentenek (országos feladat, agglomeráció, a tényleges felhasználói kör). Ezek megoldása további koordinációt kíván.
 - Szolgáltatási elv: a szolgáltató helyeken ténylegesen elérhető szolgáltatások köre, a hálózat mint szolgáltató, a központi szolgáltatások jelentősége.
- Több funkció könyvtár (kiegészítő szolgáltatások, könyvtári rendezvények):
 - a szolgáltatást közvetlenül támogató programok (alapvetően a könyvtári hatékonyság fokozása érdekében); dokumentumok népszerűsítése a könyvtári használat fokozása érdekében (forrásait az intézmény költségvetésében tervezni kell, ezt egészítik ki a pályázati források). Tervezésük esetlegességét meg kívánjuk szüntetni.
 - Az olvasói rétegek megnyerését szolgáló, elsősorban a szociális problémákra érzékeny rendezvények a célzott rétegek megjelölésével tervezhetők az éves munkatervben. Megvalósításuk döntően pályázati - kisebb részben intézményi – forrásokból történik.
 - Általános kulturális programok, kiállítások, műsoros estek, rendezvények, kizárólag külső forrásokból. A civil társadalom “befogadása” az erre alkalmas könyvtárakban a kölcsönös nyereség elvén.
- Vállalkozási tevékenység: a szakmai szolgáltatások a felhasználók szűkebb körét érintik közvetlenül, elsősorban a közönségkapcsolatokban kell felhasználási lehetőségüket keresni. A Központi Könyvtár által kínált feltételek lehetőséget adnak reprezentatív rendezvények fogadására, jól megválasztott - a könyvtár szponzorálásában szerepet vállaló - gazdasági szféra megnyerésére. A könyvtár propaganda tevékenységének költségtakarékos megoldása.

VI. Gyűjteményfejlesztés

A gyűjteményfejlesztés a könyvtár szolgáltatásfejlesztésének kulcsfontosságú feltétele, ezért a fejlesztési tervben is kiemelten kell kezelni. A fejlesztési politika tartalmi kérdéseit, a gyűjteményegységekhez kapcsolódó szolgáltatási feladatokat részletesen szabályozni kell.

- 1) A könyvtár gyűjteménye
 - a) tartalmilag lefedi az emberi kultúra nemzeti és egyetemes területeit, tartalmazza valamennyi dokumentumtípust, gyűjteményét egységes központi katalógusban sokoldalúan feltárja, a tartalomhordozó források felkutatásával és feltárásával lehetővé teszi a dokumentumok és az adatok virtuális hozzáférését, biztosítja gyűjteménye egységét és elérhetőségét,
 - b) gyűjteményfejlesztési politikájában
 - i) a tervezési ciklusban folyamatosan biztosítani kell a kiegyensúlyozott állománygyarapítás szakmai és költségvetési feltételeit,
 - ii) fenn kell tartani a nem hagyományos dokumentumtípusok esetében a bevételi díjjal arányos gyarapítást – a könyvtár teljes szolgáltatásának arányában,
 - iii) a Könyvtár I., II., III. típusú tagkönyvtárakban a megőrző és archiváló feladatok kivételével fokozottan érvényesíteni kell a kereslet (olvasói igények) meghatározó szerepét. A gyarapítási (gyűjtőköri) szabályzatokban könyvtártípusonként pontosan le kell írni azt a tájékoztatási apparátust, amelynek beszerzése nélkülözhetetlen,

- iv) a központosított gyarapítás kialakítását össze kell kötni az állománygyarapítási források hatékony felhasználásának részletes kimunkálásával
- v) a gyűjteményfejlesztés fizikai formáit ki kell egészíteni a virtuális eszközök adta lehetőségekkel. A ciklus idején nagy valószínűséggel a magyar és külföldi kulturális javak jelentős része digitalizálódik, ezért a szórványos érdeklődésre számító dokumentumok esetében ezen elektronikus könyvtárak szolgáltatásaira kell építeni,
- vi) a Központi Könyvtár gyűjtőkörét a megőrző és archiváló feladatok, valamint az általános tudományos könyvtár funkcióinak és az újonnan integrált feladatoknak (gyerekkönyvtár, médiatár, böngészde) megfelelően kell átalakítani,
- vii) a szakkönyvtári gyarapításban a tudományos és a közvetlen használói igényeken túl figyelembe kell venni az országos könyvtári rendszer működésével kapcsolatos egyezményeket is. A Központi Könyvtár szakkönyvtári gyűjtőkörét a szociológián túl az érintkező társadalomtudományokra is szükséges kiterjeszteni fő gyűjtőkörként,
- viii) az országos könyvtári rendszerrel kapcsolatos kiegészítő feladatok finanszírozására aktív lépéseket kell tenni,
- ix) az időszaki kiadványok beszerzése: a kerületi tagkönyvtárakban ki kell dolgozni a minimális beszerzés tartalmi és nagyságrendi követelményét, illetve azt, hogy az adott típusnak minimálisan mely időszaki kiadványok beszerzése követelmény.
- x) a kerületi tagkönyvtárak különgyűjteményeit a tényleges felhasználói igényekhez kell igazítani, ezek fenntartása és fejlesztése csak kivételesen indokolt,
- xi) a Központi Könyvtár helytörténeti és muzeális különgyűjteményei szakszerű megőrzésének könyvtártechnológiai (állományvédelmi, konzerválási és restaurálási), valamint munkaszabályzati kereteit tartósan biztosítani kell. E gyűjtemények fejlesztésében – összhangban az országos szinten készülő tervekkel – teret kell adni a dokumentumok digitalizálásának, a digitális dokumentumok gyűjtésének. Érvényt kell szerezni a köteles példányok gyűjtését a helyismereti feladatokhoz kapcsolódóan szabályozó törvényi rendelkezés (60/1998. (III. 27.) 5. § (2)) betartásának és betarthatóságának

VII. Személyzeti fejlesztés

A könyvtár fejlesztési programjának egyik meghatározó eleme a szellemi erőforrásokkal való gazdálkodás, amely a következő alapelveken nyugszik:

- megfelelő munkaerő-struktúra kialakítás a szolgáltató helyeken és a szolgáltatásokban,
- a szakmai feladatokat ellátó munkatársak alap- és továbbképzésében az ellátandó feladatokhoz igazodó rendszerének kialakítása,
- a könyvtárosok személyiségének és munkafeltételeinek (mentálhigiéna, az értékeken alapuló elismerési rendszer, munkahelyi környezet) folyamatos kondicionálása,
- a könyvtárosi életpálya vonzóvá tétele (szakmai karrier),
- rugalmas foglalkoztatási politika kialakítása (táv-munkavégzés, rugalmas munkaidő),
- a munkamegosztás szerinti pozíciók értékeinek elismerése, a felkészült szakemberek megtartása,
- életkorok és szakmai tapasztalat szerinti megoszlásban kiegyensúlyozottság.

VIII. Eszközpark, infrastruktúra fejlesztése

Eszközpark fejlesztése

- Mobiliák cseréje, elsősorban az épületek megújítási tervéhez igazodva; a természetes amortizáció miatti átfogó bútor-berendezés korszerűsítés,
- technikai eszközök bővítése,

- technikai eszközök cseréje ütemezhető program szerint.

A kommunikációs/adatátviteli infrastruktúra kiépítése

- A tagkönyvtárakban lokális hálózatok létesítése,
- Belső hálózat kiépítése a főigazgatóság, a régió központok, a Központi Könyvtár és a gazdasági-műszaki-üzemfenntartási szervezeti egységek körére,
- valamennyi tagkönyvtárban teljes körű csatlakozás nagyterületi hálózatokhoz, ezen infrastruktúrán a könyvtári integrált szoftver alkalmazásának megoldása és üzemeltetése.

Szoftverek fejlesztése és alkalmazása

- A könyvtári integrált szoftver továbbfejlesztése és általános alkalmazása a tagkönyvtárakban,
- új szakmai szoftverek kifejlesztése és vásárlása,
- kommunikációs és üzemviteli szoftverek vásárlása, lehetőség szerint a meglévő rendszerhez való integrációval, a kommunikációs/adatátviteli rendszer fokozatos kiterjesztése a tagkönyvtárakra (lásd: 7.sz. függelék).

Épületek rekonstrukciója, felújítása, újak építése, eladás-vásárlás (lásd: 8-9.sz. függelék).

IX. Működésfejlesztés

Irányítás

- Működtetéshez a könyvtár hatékony irányítási rendszert alakít ki, amely rendelkezik a szakmai feladatok támogatásához szükséges gazdasági-műszaki-üzemeltetési infrastruktúrával. A szakmai szolgáltató egységek (tagkönyvtárak, központi szakmai szolgáltató egységek) egymással együttműködő közvetítő rendszert (hálózatot) alkotnak. A könyvtár szolgáltató egységeiben összehangolt, a tagkönyvtárak vonzáskörzetének valóságos igénye szerinti, a nagyobb szolgáltató helyeken a telekommunikációs lehetőségeket is felhasználó szolgáltatási szisztémát működtet. Működéséhez biztosítja mindazon technikai eszközöket, amelyek belső felhasználóinak a dokumentumok közvetlen és közvetett hozzáférését, használatát lehetővé teszik.

Fenntartás

- A fenntartási költségek biztosításánál a könyvtárnak
 - az önkormányzati költségvetési támogatásra,
 - a közösségi és az egyéni alapítványi juttatásokra,
 - a gazdasági társaságok szponzori adományaira,
 - a saját vállalkozási tevékenységének bevételeire,
 - valamint a szolgáltatási díjából származó forrásokra lehet támaszkodnia.
- Újrafogalmazandó a fenntartási források felosztási és felhasználási aránya a szervezeti egységek vonatkozásában:
 - Az önkormányzati fenntartásban maradó szervezeti egységek körének kialakítása,
 - a kisebb szolgáltató helyek átadása – korlátozott gyűjteményfejlesztési és egyéb alapvető szakmai szolgáltatás biztosítása mellett – olvasó közösségeknek, civil szervezeteknek,
 - a fenntartás különböző forrásainak a szervezeten belüli elosztása, feladatokhoz rendelése,
 - az önkormányzati költségvetési forrás hatékony, költségtakarékos felhasználása a szolgáltató helyeken,
 - a kerületi önkormányzatoktól átvett források növelése a fejlesztésekhez és a szolgáltatásokhoz; az így kapott támogatás továbbra is csak az adott kerület könyvtáraitra fordítható,
 - a központi és a helyi alapból és egyéb pályázati pénzekből a nem rendszeres szolgáltatások finanszírozása,
 - a nem alapszolgáltatásnak minősülő szolgáltatások díjainak a tényleges költségekhez való igazítása. Az egyes alaptevékenységek szolgáltatási díjainak

differenciált, a használók a teherviselő képességéhez alkalmazkodó, a hátrányos szociális helyzetet figyelembe vevő, az esélyegyenlőséget nem korlátozó folyamatos karbantartása,

- a vállalkozási tevékenységnek a megengedett költségarányon belüli optimalizálása.

Gazdálkodás:

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyetlen önállóan gazdálkodó költségvetési szervezet,
- a gazdálkodási hatékonyság elősegítése és fokozása érdekében a szervezeti egységeinek a megvalósítandó intézményi és helyi szolgáltatási feladatokkal összhangban, jól körülhatárolt területeken részlegesen önálló gazdálkodást jogkört biztosít,
- a hatékony gazdálkodás elveit elsődlegesen a közfeladatok teljesítésének rendeli alá:
- a gazdálkodás a közösségi forrásait (költségvetési támogatás, közalapítványok) és a saját bevételi forrásokkal egészíti ki.

X. Könyvtárhasználók, könyvtárhasználat

A fejlesztési program tervezett céljainak címzettje az könyvtárhasználó, ezért a fejlesztési program középpontjában az ő ismert és várható igényeinek kell állnia. A program megvalósításában aktivitásukkal is számolunk.

Ezen túl a könyvtár feladatának tekinti a látens igények feltárását, és könyvtárhasználatá transzformálását.

A könyvtár hatókörének jelentős bővítése a hálózatfejlesztési elképzelés egyik kiemelt feladata.

A könyvtár egészére és egyes szolgáltató helyeire vonatkoztatva ki kell dolgozni

- a potenciális és a tényleges használói körrel (megtartva települési alapeladatokra és szakkönyvtári feladatokra) kapcsolatos teendőket (a használók összetétele, az aktív (megtartandók) és a passzív (megnyerendők) rétegek).
- a könyvtár monopol helyzetéből adódóan hogyan lehet és kell a hatókört bővíteni (ellátó helyek, szolgáltatás, propaganda, működési feltételek, modernizáció-technika).
- jövőorientált használó-felkészítés feladatait elsősorban a diákság körében.
- a könyvtárhasználat iránti társadalmi igények változásainak követési stratégiáját az olvasási kultúra könyvtáron kívüli motivációs rendszerét (oktatás-tudás, élethosszig tartó tanulás, gazdaság, magán szféra, közélet, politika, civil társadalom, egyéni ambíciók (személyes és közösségi) és problémák (stressz), társadalmi tényezők (vallás, bűnözés,) stb. figyelembevételével használható fejlesztési stratégiákat,
- az aktív könyvtár tennivalóit: reagál az előzőkre, felismeri a problémákat - könyvtári választ ad: másként gyűjt, célzottan tár fel, szolgáltatást szervez, a szervezetét átalakítja, újraszabályozza önmagát.
- az igények forrásait: A könyvtár ezt a reprezentációs szintet figyeli és szolgáltatás-, gyűjtemény- és szervezetfejlesztési stratégiáját erre építi.

XI. A fejlesztési terv megvalósítása

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egységes szervezatként a fenti fejlesztési célok megvalósításával középtávon érzékelhető változást képest hozni a városi könyvtári ellátásban. A fejlesztési szakaszoknak megfelelően hatékonyabban tudja a lakosság könyvtárakkal szembeni igényeit teljesíteni, olyan minőségi szolgáltatást nyújtani, amely megfelel a nemzetközi és a hazai szakmai elvárásoknak.

A kidolgozott fejlesztési terv mélyreható, összetett változásokat akar elérni a könyvtár tevékenységének, szervezetének minden részében, ezért csak a fenntartó és az intézményi vezetés folyamatos, célirányos együttműködésével valósítható meg.

Szükséges, hogy a folyamat egészében aktívan részt vegyenek mindazok az intézményi szervezetek is, amelyeknek jogosítványokkal rendelkeznek a program véleményezésében. Be kell vonni az intézmény munkatársait is - különösen a szervezeti egységek átalakulási folyamataiba.

A fejlesztés várható eredménye, hogy korszerű szolgáltatási követelményeknek megfelelő, a rendelkezésre álló erőforrásokat hatékonyan felhasználó szervezet alakul ki, amely ugyanakkor alkalmas hatókörének jelentős bővítésére, új olvasói rétegek megnyerésére és ellátására.

A fejlesztési terv alapelvei középtávú időszak (7-10 év) feladatait fogalmazzák meg. A mellékletekben a rövid távon megvalósítható tennivalókat ütemeztük 2006-ig, illetve részletesen kidolgoztuk a fejlesztési program megvalósításhoz szükséges normatívákat, szakmai elveket. A fejlesztési terv éves feladatait a munkatervben kell meghatározni.

A jelen fejlesztési terv alapján a könyvtár a cserére felajánlható, illetve eladható ingatlanokat – 2002. december 31-ig – felértékelteni és hasznosításukra (új könyvtárak létesítésére, meglévő ingatlanok rekonstrukciójára, nagy értékű tárgyi eszközök beszerzésére) 2006-ig középtávú tervet készít, az éves költségvetés mellékleteként benyújtott terv szerint az eladásokat és cseréket lebonyolítja.

Az új berendezési tárgyak beszerzésére, az amortizálódott eszközpark cseréjére a könyvtár – a felújítási programmal összefüggésben - az éves munkatervben, illetve költségvetés előkészítése során tesz javaslatot.

A működési tapasztalatokat feldolgozva és kiértékelve 2003. december 31-ig el kell készíteni a Központi Könyvtár önálló középtávú fejlesztési tervét.

1.SZ.FÜGGELÉK

A KÖNYVTÁRAK BESOROLÁSI SZEMPONTJAI

2.SZ.FÜGGELÉK

TAGKÖNYVTÁRAK BESOROLÁSA

3. SZ. FÜGGELÉK

A TAGKÖNYVTÁRAK ÖSSZEVONÁSÁNAK ÉS MEGSZÜNTETÉSÉNEK ÜTEMEZÉSE

4. SZ.FÜGGELÉK

KÖNYVTÁRAK NYITVA TARTÁSI IDEJE

5. SZ. FÜGGELÉK

A SZOLGÁLTATÓ EGYSÉGEK TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE

6. SZ. FÜGGELÉK

KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSOK: ÁLLOMÁNYFEJLESZTÉS ÉS DOKUMENTUM-FELDOLGOZÁS

7. SZ. FÜGGELÉK

KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSOK: INFORMATIKAI FEJLESZTÉSI TERV (LOKÁLIS ÉS TERÜLETI INFRASTRUKTÚRA, HARDVEREK, SZOFTVEREK, KÉPZÉS).

8. SZ. FÜGGELÉK

ÉPÜLETEK FELÚJÍTÁSI TERVE

9. SZ. FÜGGELÉK

AZ ÉPÜLETEK REKONSTRUKCIÓS TERVE